

УДК 007:304:070

ВОЛОДИМИР ЗДОРОВЕГА ПРО ЖУРНАЛІСТИКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Мирослава Рудик

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, Львів, 79044, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Автор статті досліджує погляди на журналістику ХХІ століття відомого журналістикознавця, багаторічного декана факультету журналістики, публіциста В. Й. Здровеги. Аналізує творчу й наукову спадщину вченого.

Ключові слова: Володимир Здровега, сучасна журналістика.

Вже традиційно у жовтні на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка відбувається конференція пам'яті професора Здровеги. Цього року йому б виповнилося 83, але, на жаль, вже минуло 7 років, як немає з нами нашого вчителя, знаменитого теоретика журналістики, талановитого публіциста і просто людини, яка вболівала за майбутнє української журналістики.

«Наукова й публіцистична спадщина В. Здровеги — то наше національне надбання. Розуміння цього приходить лише зараз, коли стає зрозуміло, що Володимир Йосипович, вже кілька років відсутній фізично в українському освітньому журналістському просторі, але залишається в ньому присутнім духовно, своїми ідеями, працями, поглядами, концепціями. Україна може пишатися таким дослідником журналістики, творчість якого становить безсумнівну класику» [14].

Досліджуючи наукову і публіцистичну спадщину В. Й. Здровеги, можемо стверджувати, що вчений постійно працював над питанням журналістської майстерності, вдосконаленням фахової підготовки майбутніх працівників мас-медіа, вивчав вимоги до журналіста на сучасному ринку праці, давав практичні поради і рекомендації, як вивести українську журналістику на якісно новий рівень. Саме тому вважаємо досліджувану тему актуальною, адже праці В. Й. Здровеги залишаються й сьогодні теоретичною основою для праці журналістів ХХІ ст.

Джерельною базою нашого дослідження є як наукова і публіцистична спадщина В. Й. Здровеги, так і дослідження доробку вченого у працях О. Кузнецової, І. Лубковича, І. Михайлина, С. Костя, Н. Желіховської.

Аналізуючи погляди В. Й. Здровеги на сучасну журналістику, варто взяти до уваги й історичне тло розвитку української журналістики. Адже після здобуття Україною незалежності українська журналістика успадкувала чимало негативних явищ: цензуру та ідеологічну спрямованість преси, а також виникла

кадрова криза національної журналістики. Як зазначав В. Й. Здоровега: «Україна успадкувала від Союзу провінційну інформаційну інфраструктуру й кадри, здатні лише до провінційного, а не державного мислення» [5, с. 42]. Тому за зміною історичних і політичних процесів прийшла зміна уявлень про журналістику. «Відійшло в минуле тлумачення літературної майстерності як сукупності жанрово-композиційних і мовностилістичних прийомів донесення інформації, оскільки воно впливало з ролі журналіста як підручного, здатного популяризувати і розжовувати віджилі догмати» [5, с. 42], — писав В. Й. Здоровега

Важливу роль у процесі формування журналіста нової доби відіграв факультет журналістики, який у той переломний час очолював Володимир Здоровега. Зміна навчальних планів і програм, написання нових підручників, а головне — зміна світоглядного значення журналістики для виховання майбутніх працівників ЗМІ, що стало підґрунтям для нової наукової школи. «Наукова школа В. Й. Здоровеги передбачає незашорений ідеологією погляд на журналістику і процеси в ній. Цей погляд фіксує і партійну, і позапартійну, і бульварну пресу, розрізняє інформацію і публіцистику і виокремлює у цьому конгломераті професіоналізм, професійне служіння людям. Погляд цей не ковзає по поверхні, він занурюється у психологічні, соціологічні і політологічні глибини такого всім, здавалось би, відомого явища, як журналістика» [13, с. 14].

Якісну зміну журналістики В. Й. Здоровега вбачав у вихованні журналіста-професіонала. А цього можна досягнути лише: «Усіляко зберігаючи і розвиваючи гуманні духовні традиції української культури, публіцистики і преси, їхній високий патріотизм і високий пафос, трепетну увагу і повагу до рідної мови, ми повинні дуже серйозно вчитися у Заході насамперед правового, політичного і суспільного забезпечення свободи слова» [5, с. 42] — стверджував В. Й. Здоровега.

Професіоналізм сучасного журналіста професор Здоровега розумів у поєднанні творчих і організаторських здібностей, комерційній кмітливості і підприємливості, здатності глибоко і небанально мислити, ґрунтовно володіти знаннями, використання технічних засобів під час отримання і передачі інформації.

За В. Й. Здоровегою, «Демократична українська журналістика була насамперед журналістикою високої й оригінальної мислі, любові та самопожертви. І саме це єднає її з європейською пресою» [5, с. 42]. Професор Здоровега вважав львівську журналістику хитким містком між українською журналістикою та європейською.

Але наголошуючи на європейській інтеграції наших ЗМІ, вчений застерігав: «Щоб існувати в Європі, нам потрібні неймовірні зусилля. Ніхто сьогодні не може передбачити розв'язання нашої глибокої кризи. Але твердо можна сказати, що ситуація мусить змінитися... Пробудімо від якоїсь дикої апатії націю. Прагнім максимуму, найвищого. Тут дуже багато залежить від нас» [4, с. 224]. Саме у цьому В. Й. Здоровега вбачав завдання журналістики.

На закиди, що талант журналіста полягає не в думанні, а в говорінні, В. Й. Здоровега гостро реагував: «Не можна мовчати, коли явно хибні постулати пробують класти в основу моделювання професіонала-журналіста XXI століття» [5, с. 42].

Зважаючи на нові підходи до журналістики, з-під пера Володимира Здоровеги виходить низка наукових публікацій: «Сьогодні і завтра української

журналістики» [7], «Професіоналізм українського журналіста у контексті історичного досвіду та сучасних економічно-політичних реалій» [6], «Інформація? Комунікація? Пропаганда?» [3], «Українська журналістика: входження в європейську культуру» [8], «Європейський вибір: що брати з минулого, а чого вчитися сьогодні українським ЗМІ» [2], «Українська преса як чинник політичної та культурної інтеграції України» [10], «Львівська журналістика: погляд у ХХІ століття» [4]. А також публіцистичні виступи в пресі: «Чи матимемо кадри для національної журналістики?» [11] або «Без професіоналізму і солідарності не вижити». Ці статті порушують питання ролі журналіста в інформаційному просторі України, фахові вимоги до працівників медійної сфери, а також визначають нові підходи до журналістики ХХІ століття.

«Живемо в іншому світі. ЗМІ — феноменальне явище, феноменальна сила сучасного модерного суспільства, яке вчені вже давно нарекли інформаційним» [5, с. 8], — зауважував В. Й. Здоровага

Сучасні мас-медіа виконують багато функцій, а тому й розширюється спектр їхнього впливу на аудиторію, змінюється їхня роль у суспільстві. В. Й. Здоровага визначав функції ЗМІ так: «Оперативно інформуючи і тлумачачи події, факти і явища, ЗМІ просвіщають, непомітно навчають і відверто розважають, виражають і формують громадську думку, впливають на масову свідомість, спонукають до певних вчинків, стають певною основою політичної організації, є потужним засобом соціалізації суспільства, особливо молодого покоління» [5, с. 9].

Як справедливо зауважує дослідниця Н. Желіховська: «Зростання ролі інформаційно-розважальних і рекламно-комерційних функцій вітчизняних мас-медіа протягом останніх років призвело до зміни характеру українських засобів масової інформації» [1, с. 6].

Також В.Й. Здоровага звертає увагу на докорінну зміну у роботі засобів масової інформації. Це як характер самої журналістської праці, так і технічне забезпечення комунікаційного процесу. Вчений прагнув, щоб ці знання освоїли не лише працівники медійної сфери, а якомога ширша аудиторія. «Хотілось би акцентувати на необхідності ознайомлення із природою і діяльністю ЗМІ значно ширшого, ніж досі, кола людей. Основи знань про масову комунікацію потрібні не тільки журналістам, хоч їм передусім, але й багатьом іншим фахівцям хоча б гуманітарного профілю. Адже серед нинішніх фахівців і студентів майбутні керівники різних рівнів» [5, с.13], — писав В. Й. Здоровага.

Говорячи про журналістику ХХІ століття Володимир Здоровага визначав її переваги і недоліки. До основних мінусів сучасної журналістики вчений відносив: «Відсутність належної глибини, певна поверховість, неточність, сенсаційність, гіперболізація незначного, обминання вагомого» [5, с. 9].

Характеризуючи масово-інформаційну діяльність В. Й. Здоровага наголошував: «Вина масової комунікації в тому, що беручи глобально, вони зорієнтовані не на болючі проблеми сучасного світу, а на суцільні розваги» [5, с. 13].

Позитивним В.Й. Здоровага вважав: «Вкрай важливу нині функцію преси, як її вміння, хоч не завжди досконале, робити складне доступним, нецікаве — цікавим, обширне — стислим» [5, с. 9]. До добрих рис сучасної журналістики вчений теж відносив: оперативність, здатність транслювати події з різних куточків світу, полігамність українських видань, де кожен читач може знайти те, що його цікавить: від бульварної газети до аналітичного видання, небачене

досі розширення тематики. Хоч також засуджував надмірну розкутість і дилетантство.

Аналізуючи журналістику ХХІ століття В. Й. Здоровега реально оцінював ситуацію: «Не треба будувати надхмарних палаців. Не ЗМІ, а сильні світу сього командували і командують у ньому. Мас-медіа, хочемо цього чи ні, стали формою бізнесу із десятками, сотнями тисяч найманих працівників інформації. Вони продають свою працю, але повинні боронити правду, свою честь і права, щоб не продаватись» [5, с. 66].

Альтернативу цьому В. Й. Здоровега вбачав в ефективній роботі Спілки. «Поза всякими сумнівами, 99 % журналістів у країні — це наймана робоча сила, її інтереси може відстоювати, а значить певним чином впливати на стан публічної свободи слова лише сильна професійно-творча організація» [5, с. 64].

Цікаву думку В. Й. Здоровега висловлював щодо створення громадських ЗМІ: «Оскільки ЗМІ на 99,9% є приватними (звідки такі дані взялися нікому не відомо), а отже, жодні громадські мас-медіа в Україні неможливі. У всьому світі можливі, а у нас — ні» [5, с. 64].

Як бачимо В. Й. Здоровега давав об'єктивну оцінку стану журналістики у ХХІ столітті. Не лише теоретично обґрунтовував новітні процеси і явища в українській журналістиці, але й намагався подати практичний розв'язок назрілого питання. Отож проаналізувавши все сказане вище, можемо зробити висновок, що Володимир Здоровега в українській журналістиці займав активну позицію, адже не дарма його називали «граючим тренером».

У своїх наукових працях та публіцистичних виступах в пресі В. Й. Здоровега досліджував український інформаційний простір, порівнюючи його з європейським. Теоретик визначав тенденції розвитку сучасної журналістики, її функції і завдання відповідно до вимог часу. В. Й. Здоровега наголошував на потребі розвитку журналістики національного характеру.

Даючи оцінку журналістиці ХХІ століття, вчений визначав її позитивні риси та проблемні моменти. Проблеми, пов'язані зі становленням і розвитком української журналістики В. Й. Здоровега розглядав через призму політичної та економічної ситуації в Україні.

Вчений передбачав стрімкий розвиток масово-комунікаційних процесів, тому знаннями про масову комунікацію намагався зацікавити не лише працівників мас-медіа, а й суспільство в цілому.

З проаналізованих публікацій В. Й. Здоровеги, бачимо його трепетне ставлення до журналістики, щире вболівання за її долю, незбориме бажання покращити якість українських ЗМІ, відновити авторитет слова і гідність журналіста.

Як слушно зауважує дослідниця О. Кузнєцова: «Це була людина одержима демократичним розвитком української журналістики й журналістської науки» [12, с. 174].

Про актуальність досліджень В. Й. Здоровеги та його внесок в українське журналістознавство влучно висловився харківський науковець І. Михайлин: «Ми ще не усвідомили того, що В. Здоровега був мислителем, який старанно розмірковував над шляхами розвитку журналістики в Україні. Він глибоко обдумував свої наукові, журналісткознавчі студії. Причому предмет цих роздумів був сучасний стан журналістики в Україні, який динамічно змінювався, стрімко еволюціонував. Спостереження й передбачення Володими-

ра Йосиповича тому й зберігають актуальність, що мають у своїх підставах філософський рівень розуміння світу соціальних комунікацій» [14].

Й справді, наукова і публіцистична спадщина Володимира Здорогеги є великим надбанням української науки, на жаль, вона ще невивчена журналістикознавцями і потребує комплексного ґрунтового дослідження.

1. Желіховська Н. С. Теоретичне обґрунтування публіцистики як виду літературної діяльності у працях В. Здорогеги / Н. С. Желіховська // Українське журналістикознавство. — 2006. — Вип. 7. — С. 6–14.
2. Здорогега В. Європейський вибір: що брати з минулого, а чого вчитися сьогодні українським ЗМІ / В. Й. Здорогега // Вісник Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. — 2001. — Вип. 21. — С. 15–19.
3. Здорогега В. Інформація? Комунікація? Пропаганда? / Володимир Здорогега // Нові шляхи комунікації. — 2002. — Ч. 6–7. — С. 6–9.
4. Здорогега В. Львівська школа журналістики: погляд у ХХІ століття / Володимир Здорогега // Зб. наук. праць кафедри української преси. — 2001. — Вип. 4–6. — С. 216–224.
5. Здорогега В. Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги / Володимир Здорогега. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. — 131 с.
6. Здорогега В. Професіоналізм українського журналіста у контексті історичного досвіду та сучасних економічно-політичних реалій. / Володимир Здорогега. — Українська періодика: історія і сучасність : Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. 9–10 груд. 1998 р. — Львів, — 1999. — С. 12–22.
7. Здорогега В. Сьогодні і завтра української журналістики / Володимир Здорогега // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повід. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19–20 грудня 1997 року — Львів, 1997. — С. 130–135.
8. Здорогега В. Українська журналістика: входження в Європейську культуру / Володимир Здорогега // Наук. зб. УВУ. — Мюнхен–Львів, 1993. — С. 127–134.
9. Здорогега В. Й. Українська періодика в сучасному національному інформаційному просторі / В. Й. Здорогега // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повід. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22–23 грудня 1995 р. / Ред. кол. : М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. — Львів, 1995. — С. 11–18.
10. Здорогега В. Українська преса як чинник політичної та культурної інтеграції України / Володимир Здорогега // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомлення сьомої Всеукр. наук.-практ. конф. 17–18 травня 2002. — Львів, 2002. — С. 53–58.
11. Здорогега В. Чи матимемо кадри для національної журналістики? / Володимир Здорогега // Журналіст України. — 1991. — Ч. 8. — С. 10–14.
12. Кузнєцова О. Д. Український теоретик публіцистики — перший / Олена Кузнєцова // Пресознавчі студії: історія, теорія, методологія. Зб. пр. кафедри української преси і Дослідницького центру історії західноукраїн-

- ської преси. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2007. — Вип. 8. — С. 173–177.
13. Лубкович І. Уроки в школі Здоровеги / Ігор Лубкович // Збірник праць кафедри української преси. — Вип. 3. — Львів, 2000. — С. 13–16.
  14. Михайлин І. «Я над цим питанням дуже серйозно думав...», або Володимир Здоровега як мислитель. Доповідь на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна українська журналістика і виклики XXI століття» 15–16 жовтня присвяченої 80-річчю від дня народження Заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Йосиповича Здоровеги.

VOLODYMYR ZDOROVEHA ABOUT JOURNALISM IN THE XXI CENTURY

Myroslava Rudyck

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, Lviv, 79044, Ukraine

E-mail: journft@franko.lviv.ua

The author explores views on journalism XXI century journalist V. Y. Zdroveha. Analyzes the creative and scientific heritage scientist.

Key words: Zdroveha, modern journalism.

ВЛАДИМИР ЗДОРОВЕГА О ЖУРНАЛИСТИКЕ XXI ВЕКА

Мирослава Рудык

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, Львов, 79044, Украина

E-mail: journft@franko.lviv.ua

Автор статьи исследует взгляды на журналистику XXI века многолетнего декана факультета журналистики, публициста В. Й. Здоровеги. Анализирует творческие и научные работы ученого.

Ключевые слова: Владимир Здоровега, современная журналистика.

Стаття надійшла до редколегії 23.10.2013

Прийнята до друку 14.10.2013